

Fragment van "Panorama Tulipland" van de schilder Leo van den Ende. beeld Leo van den Ende

Bloed, zweet en tranen in de bollenteelt

tekst Gerco Verdouw

Een landschapsbiografie van de Duin- en Bollenstreek. Zo omschrijft eindredacteur Marca Bultink het boek "De Bollenstreek. Landschap & erfgoed van de bloembollencultuur".

Bultink vertelt over het overzichtswerk op een bijzondere locatie: in de voormalige bollenschuur van gebroeders Lemmers aan de 1e Havendwarstraat in Lisse. Ze laat zien waaraan een oude bollenschuur te herkennen is: de hoge, smalle openslaande luiken. „Wanneer je die ramen tegenover elkaar opzette, ging het lekker tochten in de schuur en droogden de bollen goed. Een kwekerszoon vertelde ons dat het vroeger zijn taak was om voor schooltijd de

luiken te openen. Ze mochten maximaal een halfuur openstaan, dus als hij op de bovenste verdieping klaar was met openzetten, kon hij op de begane grond weer beginnen met het sluiten ervan.” Dit voorbeeld laat volgens Bultink zien dat het in de bloembollenteelt hard werken was. „Er zijn heel wat bloed, zweet en tranen vergoten om de beste bloembollen ter wereld te kunnen telen.” Dat was ook de reden dat er in de eerste instantie niet zo veel animo bij oude kwekers was om de geschiedenis van de bloembollencultuur vast te leggen en de gebouwen die eraan herinneren, te bewaren. „De kwekers hebben er met hart en ziel aan gewerkt en hadden hun buik er vol van.” Een praatmiddag die het Museum De Zwarte Tulp in Lisse 25 jaar geleden organiseerde, werd geen succes: er kwam niemand opdagen. Ook naar een bijeenkomst met allerlei oude voorwerpen uit de bloembollenteelt in het plaatselijke bejaarden-

centrum kwamen amper kwekers. **Zendingswerk** Bollenschuren zoals die voor en na de Tweede Wereldoorlog waren gebouwd, zijn niet meer geschikt voor het drogen en verwerken van bloembollen in een modern bollenbedrijf. Gevolg was dat aan het einde van de vorige eeuw veel bollenschuren stonden te verpauperen. De ene na de andere werd

„Bouwsels op het bollenland verdwijnen in rap tempo”

gesloopt. Het museum luidde de noodklok, de provincie Zuid-Holland schrok daarvan en liet onderzoeken welke schuren nog te redden waren. „Het is voor ons een soort zendingswerk waar we sinds 1997 mee bezig zijn”, vertelt Bultink. De laatste tien jaar heeft het CultuurHistorisch Genoot-

schap Duin- en Bollenstreek dit „zendingswerk” overgenomen. Er verscheen onder andere een fotoboek vol bollenschuren. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed wees elf gebouwen aan als rijksmonument. Het genootschap stelde een lijst op met de honderd mooiste bollenschuren, die niet verloren mogen gaan. Daarnaast wordt elk jaar de Zwarte Tulp Prijs uitgereikt aan

monumentenzorg vier appartementen in weten te realiseren. Dat is heel knap.” **Schafthuisjes** Maar er was meer „zendingswerk” te doen. Naast de schuren is er nog meer bollenerfgoed in gevaar. Bultink laat een foto zien van twee arbeiderswoningen aan de Zwartelaan in Lisse. „Dit jaar gesloopt. Schafthuisjes, landschuur-tjes en andere bouwsels op het bollenland verdwijnen in rap tempo. Terwijl die gebouwtjes nu juist dat bloed-zweet-en-tranenverhaal vertellen van de bloembollenteelt. Ook voor deze gebouwtjes zijn alternatieve bestemmingen te vinden, zoals een theehuisje of een bed and breakfast.”

Om onder andere ook dit kleine bollenerfgoed zichtbaar te houden, heeft het cultuurhistorisch genootschap een digitale atlas gemaakt: de cultuurhistorische Atlas van de Duin- en Bollenstreek. Alle landschappen en landschapselementen van de streek staan er

in: van typische beukenhaagjes door de bollenvelden tot de watermolen die het overvloedige water moest wegpompen. En als voorlopige klap op de vuurpijl bracht het genootschap in november het overzichtswerk "De Bollenstreek. Landschap & erfgoed van de bloembollencultuur" uit. „De nadruk in dit boek ligt sterk op het verband tussen het landschap en de geschiedenis

van de bloembollencultuur”, zegt Bultink. „Als je de historie van de bollenteelt kent en weet welke landschapselementen en bouwsels daarmee te maken hebben, ben je ook eerder bereid om die te behouden voor het nageslacht.” De eerste druk was binnen twee weken uitverkocht, vertelt Bultink lachend. „Vooral onder de nazaten van bollenkwekers is de belangstelling groot. Het blijkt een boek

te zijn dat vrouwen graag cadeau geven aan hun mannen. En als die er eenmaal in gaan bladeren, blijkt er, ook onder ouderen, stiekem veel meer interesse te zijn dan wij in de begintijd merkten. Het verhaal gaat nu leven, en dat is precies wat we met het boek willen bereiken.” [>>bollenerfgoed.nl](#)

Bollenfamilies

Hoofdstuk 2 van "De Bollenstreek. Landschap & erfgoed van de bloembollencultuur" is geheel gewijd aan „de mens in het bollenvak.” Er worden vijf bollenfamilies geportretteerd: de families Veldhuyzen van Zanten, Van Reisen, Zandbergen, Driehuizen en Van Haaster. Bultink: „Het is de mens die bij de bloembollenteelt een belangrijke rol speelt: die zet de natuur naar zijn hand, investeert in grond, gebouwen en kennis en reist de hele wereld over om bollen te verkopen. Door deze familieportretten krijgt de 'bollenboer' een gezicht: wie waren het, wat dreef hen om over te

stappen op de bollenteelt, wat was hun geheim om de beste bol te kweken en wat hebben ze nagelaten?” Een familienaam die niet in het boek aan bod komt maar sinds kort wel landelijke bekendheid heeft, is die van Segers. Gert-Jan Segers, de opvolger van Slob als leider van de ChristenUnie, komt uit een bollenfamilie in Lisse. Segers' beide opa's waren bollenkwekers. De bedrijven van Segers en Tromp stonden tegenover elkaar aan de Heereweg in Lisse. Segers' vader is overleden, maar zijn moeder woont nog steeds in Lisse.

Ze heeft een groot hart en een scherp oog voor alles wat mooi en levend is. De taal van de natuur heeft tot haar hart gesproken en ze wil haar leven wijden aan de Schepper die de oorzaak van al dat schone is. Marie treedt in het klooster en wordt Marie José. Daar krijgt ze op een mooie dag van de priorin wat klei. Binnen de kortste keren staat er een prachtig schaapje op tafel. En nog een beeldje, en nog een. „Wie maakt hier zulke prachtige beeldjes?” vraagt de pastoor die tijdens de visite het werk van Marie Jose op de schoorsteenmantel ziet staan.

klare taal Spreekende beelden

tekst en beeld Albert van Zanten

Dat beelden een geheel eigen taal spreken, werd mij onlangs weer duidelijk toen ik in de kapel van de Utrechtse augustinessen het werk zag van de inmiddels overleden non Marie José van der Lee. Zij was niet alleen kloosterlinge, maar ook een zeer begaafd kunstenaar. De basis daarvoor werd gelegd in haar jeugd.

Als veertienjarig meisje is Marie langdurig ziek en ligt ze veel op bed. Ze slaat aan het piekeren en denkt veel na over het geloof. In het boekje over haar leven en werk ("Wat beelden verwoorden"), vertelt ze hoe ze huilt tegen haar moeder zegt: „Ik ben bang dat ik mijn geloof verloren heb.” „Och kind,” antwoordt haar moeder. „dat gaat wel weer over, dat hoort bij het volwassen worden.” Meneer pastoor adviseerde dat ze maar veel moet bidden. „Maar,” vervolgt Marie José, „dat is bij mij op een heel wonderlijke manier overgegaan. Wij hadden thuis een grote boerderij. Er was een grote boomgaard bij waar alles bloeide en op een keer dat ik naar buiten ging en in die bloeiende boomgaard liep en daar waren kalfjes, schaapjes, lammeren en al dat jonge vee, toen drong het tot mij door dat dat allemaal nieuw was. Dat was er verleden jaar niet. Toen dacht ik: dat is nou schepping; dat was er verleden jaar niet. En toen was God terug. Maar op een heel andere manier dan hoe ik hem als kind gehad had.”

Marie José wordt internationaal bekend, zonder daar verder veel aandacht aan te besteden. Ze doet wat haar hand vindt om te doen. Niet alleen beeldhouwen en bootsen, maar ook werken onder de mensen. Van de priorin hoeft ze niet naar de zwerwers, want die leven volgens haar al met God. „Ga jij maar in gesprek met de mensen die alles al hebben, maar ver van God leven.” De handen van Marie José spraken haar geloofstaal.

Wie rond Kerst het klooster van de zusters augustinessen betreedt, ziet daar in de kapel beeldjes staan die woorden even overbodig maken. Een verwonderde Jozef, het meisje Maria dat ook moeder is, herdere vol eerbied en nieuwsgierige schaapjes. Allemaal rondom de kribbe. Zij spreken hun eigen taal, zonder woorden. Rechtstreeks tot het hart.

Tweewekelijkse rubriek met columns over taal.

Bollenkweker aan de Hyacintenlaan in Hillegom. beeld Marca Bultink

Bollenbedrijven van P. van Reisen in Voorhout. beeld Bert van der Aart

Bollenbedrijf van de familie Segers aan de Heereweg in Lisse. beeld archief Museum De Zwarte Tulp

De eigenaar van de voormalige bollenschuur aan de Zuider Leidsevaart 2B in Hillegom kreeg op 11 december de Zwarte Tulp Prijs voor de renovatie van zijn rijksmonument. beeld Jos van Rooden

Een lammetje van Marie José van der Lee.